

Anjou Károly balkáni politikája.

Az a többszázados küzdelem, melyet a kereszténység 2 vezető hatalma: a pápaság és a császárság vívott egymással, a XIII. sz. közepén lezárul. II. Friggyessel sírbaszállyt ugyan a középkori értelemben vett császárság, de a pápaság még nem tartotta teljesnek a győzelmet. Végleg meg akarta semmisíteni azt a családot, amely annyi keserű megpróbáltatásnak tette ki az egyházat s erre eszközül Szt. Lajos öccsét, Károly anjoui gróft választotta. A beneventoi csata és a tagliacozzoi ütközet teljes sikerrel járt; Manfréd halálával és Konradin kivégeztetésével a Hohenstaufok férfiága kihalt. A pápaság azonban csalódott, ha azt hitte, hogy az új királyban engedelmes hűbérest, készséges eszközt kapott, mert Károly energikus, sőt erőszakos, önző ember volt, aki kezdettől fogva dinasztikus politikát folytatott és céljai valósítása végett nem válogatott az eszközökben.

Igaz, hogy a pápával iparkodott fentartani a jó viszonyt, de szinte észrevétlenül érdekeinek hordozójává tette.¹⁾

Károly messzemenő célokat tűzött ki maga elé: uralkodni akart Itálián — természetesen az Egyházi állam kivételével — s meg akarta szerezni a római és a görög császári méltóságot. Első célját hamar megvalósította. A tagliacozzoi ütközet után úgyszólván egész Itáliában a guelfek kerültek uralomra; kik természetes uruknak Károlyt ismerték el s így hatalma és befolyása az „Itália királya“ címe nélkül is érvényesült az egész félszigeten. Nagyobb akadályba ütközött a római császári méltóság megszerzése. Itt egyrészt útját állta a hagyomány, mely a középkorban hatalmas tényező volt és száza-

¹⁾ Érdekesen jellemzi őt Sternfeld: „Sein Charakter zeigt bereits jene Züge, wie sie den Fürsten der Renaissance eignen: sein Ziel ist Herrschaft, sein rücksichtloses Machtstreben wird aber immer durch den klaren Verstand gelenkt“. Ludwigs des heiligen Kreuzzug nach Tunis etc. 18. l.

dokon át a német királysághoz fűzte a római császári koronát, másrészt a pápaság, melynek nem állt érdekében, hogy óriási áldozatok árán levert vetélytársa helyett újat teremtsen. Ezt határozottan ki is fejezte IV. Kelemen a kasztíliai királyhoz intézett levelében.²⁾

Másként áll a dolog a görög császársággal. A pápaságot kellemetlenül érintette a schizmatikus görög császárság fel-támasztása és szívesen fogadott minden kísérletet, mely a latin császárság visszaállítására irányult. Károly számára tehát megnyílt a lehetőség, hogy ugyanakkor, amikor féktelen hatalomvágyától ösztönöztetve megteszi az első lépést az Ottók és Mánuel tervének megvalósítására, biztosítja magának az egész nyugati kereszténység és a pápaság háláját.³⁾

Fényes jövő tárult a sorstól elkényeztetett, a középkor talajából kinőtt, de lélekben renaissance-fejedelem elé. Ha egyesíti Itália uralmát a görög császári méltósággal, képzelődéssé teheti a német királyoknak immár valóságos hatalmat nélkülöző császári címét s amit csak ideig-óráig tudott az egész nyugati kereszténység egyesült ereje megvalósítani: megvalósíthatja azt, hogy Keletet kormánypálcája alatt egyesíti és a kereszténységnek biztosítja.

Amikor a történetírók Anjou Károly keleti terveiről beszélnek, rendesen csak a *politikai* indítóokokat kutatják s nem veszik észre a másik hatalmas hajtóerőt: a *gazdaságit*. Igaz, hogy forrásaink sem említik ezt, de ha ismerjük Anjou Károly egyéniségét és a görög birodalom gazdasági jelentőségét, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a gazdasági indító ok sem-mivel sem lehetett kevésbé fontos, mint a politikai.

Károly attól a pillanattól, hogy országát birtokába vette, a világhatalmi észme rabja lett s lelkében újabb és újabb terve-

²⁾ Martène et Durand: Thesaurus Anecdotorum. 499. I.

³⁾ Giudice azt hiszi, hogy Kelemen pápa nem örülhetett az Anjouk keleti terjeszkedésének és hatalmi gyarapodásának, de a keleti vállalatot alkalmasnak vélte arra, hogy elterelje Károly ambícióját Itáliától s őt súlyos, nehéz harcokba bonyolítsa. (Codice diplomatico del regno di Carlo I. e II. d'Angiò, II. k. 44. l. jegyzet.) Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a pápának még mindig szüksége volt a veszedelmes ghibellin-párttal szemben egy erős támaszra, nem képzelhető, hogy a pápaság védőjét gyengíteni akarta volna s így Giudice felőlgását el kell utasítanunk.

ket alkotott, melyek kedvenc eszméje végbevételéhez közelebb vihették, de az akadályok között mindig találkozott egy állandóval: a *pénz* hiányával. Ez a körülmény kapzsisá tette a türelmetlen fejedelmet, akinek egyik főcélja lett kincstárának megtöltése. Ebből a célból egyrészt arra törekedett, hogy a kereskedelmet országában fokozza. Az idegen kereskedőket, kikben akkor az anyagi jólét elengedhetetlen elemét látták, kiváltságokkal igyekezett Dél-Itáliába csábítani, másrészt nagy gondot fordított a termelés fokozására. „Oportet divites habere subiectos“ — volt az anjoui elv.

Emellett Károly egy lelkiismeretes magánbirtokos módjára gazdálkodott óriási kiterjedésű birtokán. Tisztjeinek a legapróbb részletekre kiterjedő utasításokat adott, szigorú számadást követelt s néha valósággal ügyes kereskedőt látunk benne.⁴⁾ Mezőgazdasági termékeit elraktározta, elvermellette, megvárta, míg az árak emelkedtek s akkor bocsájtotta árúba, vagy elszállíttatta inséges vidékekre, hol nagyobb áron lehetett azokat értékesíteni. Külföldre is — Clarenzaba, Tunisba, Acreba, Negroponteba — szállíttatott s meghagyta ügynökeinek, hogy az árúkat a lehető legmagasabb áron adják el. Monopoliumokká tett bizonyos cikkeket, hogy az árakat maga szabhassa meg, sőt vásároltatott idegen, főleg levantei árúkat s ezeket alkalmas időben tovább adta. A tranii királyi raktárakban 1281-ben gyapot, cukor, fahéj, bors és egyéb fűszerek voltak felhalmozva.⁵⁾

Ilyen kiváló üzletemberről nem tehetjük fel, hogy kihagyta számításából az anyagi hasznót, melyet a görög birodalom nyújthatott; annál is inkább, mert azt kellett tapasztalnia, hogy Alsó-Itáliában egyes helyeken a meglehetősen há-

⁴⁾ Tüzetesen tárgyalja ezt Cadier: *Essai sur l'administration du Royaume de Sicile sous Charles I. et Charles II. d'Anjou*. Paris. 1891. L. még Minieri-Riccio: *Il regno di Carlo I. d'Angio dal 2 gennaio 1273 al 31 dicembre 1283*. Arch. stor. Italiano. III. s. 24—26. és IV. serie I—IV, kötetekben.

⁵⁾ G. Yver: *Le commerce et les marchands dans l'Italie méridionale au XIII. et XIV. siècle*. 1903. 23—30. II. — Károlyra ebben a tekintetben II. Frigyes példája is hatással lehetett. L. A. Schaub: *Handels-geschichte der romanischen Völker des Mittelmeergebiets bis zum Ende der Kreuzzüge*. 1906. 505. I.

látlan talaj, továbbá a szegény és tunya nép nem alkalmasak nagyarányú gazdasági terve megvalósítására.

A görög császárságnak s első sorban Konstantinápolynak, gazdasági jelentősége nem megvetendő.

A Földközi-tenger három útvonalából, melyek Indiába vezettek, ekkor már az arabok, illetőleg a törökök előnyomulása következtében csak egy maradt meg a közvetlen érintkezésre a nyugati keresztény világ számára: az, amely a Boszporuson, Fekete-tengeren, Ó-Perzsián át vezetett.⁶⁾ Így lett Accon és Alexandria mellett Konstantinápoly fontos kereskedelmi emporium és ipari központ. Piacán hatalmas készlet volt a középkorban nagyon keresett timsóból, melyet főleg a phokeai timsóbányák — szmyrnai öböl északi bejáratánál — szolgáltattak. Az átmeneti kereskedelem cikkei közül az aloe, aloefa, ambra, balzsam, rebarbara, sáfrán, fagyapot, herzsény fa, karmazsin, indigó, a fűszerek: gyömbér, kámfor, bors, továbbá drágakövek, arany-, ezüstoffalak, selymek, szövött árúk mind megtalálhatók ekkor Konstantinápoly piacán. Ekkor nyitotta meg a mongol uralom Ázsia belsejét a kereskedelemnek és biztos utakon hosszú karavánok vonultak Kelet áruival a Pontus partjaira s Trapezunt és Kaffa azt a jelentőséget nyerték, mint Alexandria és a kisázsiai Lajazzo.

A császárságtól függő Achaia élénk kereskedést üzött szőlővel, fügevél, olajjal, mézzel, viasszal, biborfestékekkel, sőt exportált — bár kis mértékben és gyenge minőségben — cukrot és selymet is.⁷⁾

Ilyen forgalom mellett elképzelhetjük, mekkora lehetett a kincstár jövedelme, ami nem maradt titokban a kitűnő kereskedelmi érzékkel megáldott uralkodó előtt.

Károly módszeresen fogott terve megvalósításához. Először jogcímet akart szerezni a császárságra. II. Balduin, a latin birodalom trónjavesztett császára, Konstantinápolyból menekülve, felkereste Velencét, Manfrédet, meglátogatta a pyreneusi királyságokat s megfordult Szt. Lajos udvarában is, hogy segílyt kérjen. A francia udvarban értesült a kuria szándékáról, hogy

⁶⁾ W. Götz: Die Verkehrswege im Dienste des Welthandels. 617—19. l.

⁷⁾ Heyd: Geschichte des Levantehandels im Mittelalter. Stuttgart, 1879. 550—680. l. — Müller: The Latins in the Levant. 153. l.

a szicíliai koronát a francia király öccsének kezére akarja játszani. Úgy látszik, még mindig legtöbb reménye volt Manfréd-ban, mert értesítette őt levelében a fenyegető veszedelemről, de a levél Malatesta de Vernoulo riminii podesta kezébe került, aki elküldte IV. Orbán pápának. A pápa figyelmeztette Károlyt, hogy őrizkedjék Balduintól, az excsászárt pedig szemrehányással illette a Manfréddal való barátkozás miatt.⁸⁾

A szerencsétlen császár mindenütt csak üres ígéretet kapott s közben elpredálta, ami még megmaradt a Courtenay-család franciaországi vagyonából, elzalogosította a konstantinápolyi császári kápolnában őrzött tövis koronát is, sőt Velenében a Cappello-családtól kapott kölcsön fejében kezesül hagyta fiát.⁹⁾ A sok hányattatás és kudarc megtörte büszkeségét és Manfréd bukása után ahhoz a fejedelemhez fordult, akinek oka volt, hogy nehezteljen rá, t. i. Anjou Károlyhoz. A tárgyalások közben látnia kellett Károly határtalan ambícióját és semmi előnyösebb megoldásra nem lévén reménye, átengedte saját jogait az Anjouknak, hogy legalább fia számára megmenhessen valamit.

Így kötötték meg 1267-ben a szerződést IV. Kelemen pápa szobájában,¹⁰⁾ ami a pápa közreműködéséről tesz tanubizonyosságot. A szerződésben Károly elmondja, hogy látva a vallásnak és a Szentföldnek válságos helyzetét és az egyház testéről leszakított tagot e testnek visszaadni óhajtván, az egyház iránt való tiszteletből és lelke üdvösségeért kötelezi magát és utódát, hogy, ha ő, vagy utóda személyesen nem vállalkozik a végrehajtásra, hat éven belül — Achaia fejedelemség katonáit is beleszámítva — 2000 lovast ad a birodalom visszavételére. Balduin a vállalt teher fejében a pápa jelenlétében átengedi Achaia és Morea hűbértartókat és az egész földet, amelyre Villehardouin Vilmosnak jogcíme van s Balduin az ezen területre vonatkozó császári jogokról lemond. Károly és utódai tehát ezt a hűbért, fejedelemséget és jogokat, „in capite et tam-

⁸⁾ „quod cum hoste pestifero Manfredo foedus contraxeras amicitiae“. Thesaurus Anecd. 354. l.

⁹⁾ Románin: Storia documentata di Venezia. II. k. 267. l.

¹⁰⁾ „in camera memorati domini Clementis Papae quarti, in praesentia eiusdem domini Papae“, Giudice: Cod. dipl. II. k. 45: l.

quam principales Domini“ birtokolják, senkit feljebbvalóul el nem ismernek, területük minden tehertől és a birodalomtól független; Achaia fejedelme és utódai kötelesek Károlyt és utódait uruknak elismerni, miként eddig Balduint elismerték, hűségeskűt tesznek és hűbéri kötelezettségüket híven teljesítik. Átadja Balduin mindazt, amit Mihály deszpota hozomány, vagy bármely más címen adott leányának, Helénának s amit Manfréd és Chinardo Fülöp, ki a mondott tartomány admirálisaként szerepelt, birtokolt és minden szigetet, ami az Abydosi-öblön kívül a birodalomhoz tartozott, kivéve Methellina, Samos, Angos és Chios szigeteket, amelyeket Balduin és utódai megtartanak. Azonkívül Károlynak és utódainak birtokába megy át mindazon területeknek $\frac{1}{3}$ -ad része, amelyeket Károly és utódai katonái és a császár népe együtt, vagy külön-külön visszafoglalnak; a másik 2 rész, Konstantinápoly és a mondott 4 sziget, Balduinnak és örököseinek birtokában marad. A $\frac{2}{3}$ részben benne van, amit a császár valakinek elígért, vagy el fog ígérni, míg az $\frac{1}{3}$ részhez semmi teher sem tapadhat. Ha pedig Hugó burgundi herceg és Veronai Vilmos Negroponte ura, kikkel Thessalonika királyságra nézve Balduin szerződést kötött, ezt a szerződést nem tartanak meg, a királyság minden jogával Károlyra szállhat. Ezekre vonatkozó császári jogait is átengedi s Károlyt gyűrűvel investálja.¹¹⁾

Ha Balduin és Fülöp, vagy a tőlük egyeneságon leszármazottak, örökös nélkül halnának meg, a birodalom minden járulékával Károlyra és utódaira száll. A szerződés megerősítésére Fülöp, Balduin fia, nőül veszi Beatrixot, Károly leányát, mihelyt házasulandó korba jut. Balduin és fia teljes erejükkel közreműködnek a birodalom visszaszerzésén. Ha az egyik fél megszegi a szerződést, a másik fél sem tartozik megtartani.¹²⁾

¹¹⁾ „per vestrum annulum presentialiter investitis“.

¹²⁾ Giudice: Cod. dipl. II. 30—45. l. — Fülöp és Beatrix házassága 1273-ban ment végbe Foggiban, de Beatrix már 1275-ben meghalt. Fülöp címzetes császár Károlytól különféle hűbərbirtokokat kapott. — Nikephoros Gregoras bizonyos gúnnyal tárgyalja a szerződést (Corpus script. historiae Byzantinae bonni kiadás V. 1. 123.). L. még a balkáni eseményekre Marino Sanudot (Hopf: Croniques Gréco-Romanes 99. és köv. H.) és Buchon: La Grèce continentale et la Morée. Passim.

Ez a szerződés, amely bepillantást enged Anjou Károlynak, a körmönfont politikusnak lelkébe, csak jogcímet adott, amelyet egyelőre megvalósíthatatlanná tett Konradin támadása, majd IX. Lajos keresztes hadjárata. Károlynak tényleges hatalommal rendelkező szövetségesekre volt szüksége s ilyeneket elsősorban a *Balkánon* keresett. Mindjárt trónralépte utáni igényt emelt Manfréd fogságban levő özvegyének hozományára,¹³⁾ amelyből a Balduinnal kötött szerződéskor valószínűleg csak Korfu volt birtokában.¹⁴⁾ Korfu után a szerződésben reá eső Achaia, vagy Morea fejedelemség után nyújtotta ki kezét.

Achaia, mely a tulajdonképeni Hellast foglalta magában, a Villehardouin-család birtokában volt. A viterboi szerződés megkötésénél megjelent Veruli Leonardo achajai kancellár is,¹⁵⁾ aki kénytelen volt Károly hűbérúri jogait elismerni, aminek fejében a király remélni engedte védelmét. Így Károly már elért annyit, hogy Görögország ügyeibe beavatkozhatott.

Villehardouin II. Vilmosnak csak két leánya volt s az idősebbet, Izabellát, megkérte Palaiologos Mihály a fia, Andronikos trónörökös számára. Károly, amint értesült a házasság tervéről, mint hűbérúr tiltakozott ellene, a frank bárók hasonlóképen s így Moreának a görög császársággal való egyesítése megghiúsult; Károly ellenben Izabellát eljegyezte fiával, Fülöppel, azon kikötéssel, hogy Achaia örök időkre az Anjouké legyen.¹⁶⁾ A házasság 1271-ben Traniban meg is történt, de Fülöp 1277-ben gyermektelenül halt meg.¹⁷⁾ Vilmos — bár neje

¹³⁾ Először úgy tett, mintha Helena kezével Henrik infansnak akarván átengedni a birtokokat, amit a pápa is helyeselt: „huiusmodi matrimonium... imperatorii Constantinopolitano . . . plurimum credimus fructuosum“. Thesaurus Anecd. II. 438. — Heléna hozománya valószínűleg Korfu, Durazzo, Valona és Berat volt.

¹⁴⁾ Giudice előadható véleménye. Cod. dipl. II. 38. I. jegyzet. Miller: The Latins in The Levant. 126. I.

¹⁵⁾ „presentibus . . . Leonardo de Verulis, Cancellario Principatus Achaiae“. L. a szerződésben.

¹⁶⁾ Cronaca di Morea 451—52. I. és F. Gregorovius: Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter. 3. kiadás. 1889. I. k. 422—23. I., valamint R. Sternfeld: Ludwigs des Heiligen Kreuzzug nach Tunis etc. 292—33. I.

¹⁷⁾ Mint Villani mondja, egy hajtógép felhúzása közben járt szerencsétlenül, Hist. Fior. VII. 1. c.

Manfréd özvegyének nővére volt, — híven kitartott Károly mellett, mert érezte, hogy Mihály császár állandó veszedelmet jelent a frank uralomra. Vilmos fejedelem meghalt 1278-ban s ettől kezdve Károly címei közt ott van a „princeps Achaiac“ is.

Achaiától függnék Kephallonia és Zante szigetek; valamint az Athéni hercegség is. Guido de la Roche, Athén hercege nem vett ugyan tudomást Károly hűbérúri jogairól, de második utóda, Vilmos, már elismerte hűbérurának.¹⁸⁾

A Balkán déli és keleti része tehát — Mihály császár birtoka kivételével — Károly érdekköréhez tartozott. Nyugaton Epeiros fejedelme, Manfréd apósa, Mihály deszpota, szintén elismerte Károly névleges fenhatóságát. Mihály halála (1271) után a nápolyi király kezébe került Durazzo, Berat (1272); Valona, Kroja stb. Ugyancsak ekkor keletkezett a regnum Albaniae cszméje, olyképp, hogy Albania központja Durazzo, a fontos tengerparti város, a generalis kapitány és később a katolikus érsek székhelye legyen.¹⁹⁾

Mihály deszpota birodalma két részre szakadt: Epeirost, Akarnaniát, Aitoliat és az ion szigeteket I. Nikephoros, Mihály törvényes fia örökölte, míg az Olympos és Parnassos közt elterülő részből János Angelos, a törvénytelen fiú, alapított önálló fejedelemséget. János elismerte Károly fennhatóságát, mert Palaiologos Mihállyal szemben reá és az athéni hercegségre támaszkodott, Nikephoros pedig később családi összeköttetésbe is lépett az Anjoukkal, eljegyezvén leányát, Thamart, Fülöp tárentói herceggel.

Károly a teret észak felé is el akarta zárni a konstanti-

¹⁸⁾ Cronaca di Morea. 438—40. l. — Gibbon—Bury: The history of the decline and fall of the Roman Empire. VI. 413—19. l. — W. Miller: The Latins in the Levant. 1908. 27^a és köv. ll.

¹⁹⁾ Durazzot 1273-ban tönkretette a földrengés s csak lassan épült fel és királyi privilegiumot nyert. Ebben a korban élénk kereskedelme volt. Fő kiviteli cikke a fehér, barna és fekete só, melyet a Bojanaig és Narentaig exportáltak lakói. A kereskedelemben erős versenytársa és kitűnő kikötője révén is igen jelentős volt Valona. L. Jireček cikkeit Illyrisch-Albanische. Forschungen. Zusammengés. v. dr. L. von Thallóczy. 1916. I. k. 72—73 és 161—62. II. 1272-től Károly viseli a rex Albanie címet, de nem állandóan. L. P. Durrien: Les Archives Angevines. Bibl. des écoles fr. d'Athènes et de Rome. 46. f. 191. l.

nápolyi császárság előtt. 1267-ben kötötte a vitërboi szerződést s két év múlva már a *magyar* udvarral keresett összeköttetést. Miként az oklevél elárulja, az összeköttetés célja kettős: 1. szövetséget akar kötni a magyar királyi családdal „a hit és egyház ellenségei ellen” s 2. ezt a kapcsolatot családi összeköttetéssel akarja szorosabbra fűzni.

Kétségtelen, hogy ő „a hit és Isten ellenségein” elsősorban a schismatikus görögöket érti, akiknek újabb térfoglalását a pápaság az egyház vereségének tekintette; Károly pedig hangsúlyozta, hogy az egyház érdekében akar küzdeni a válás ellenségei ellen. Ez a szövetség — Németországtól eltekintve — két irányban erősíthette állását: Felső-Itáliában — főleg Velence ellen — és Görögországgal szemben, amennyiben módot nyújt a dalmát tengeri haderő felhasználására és *a magyar királynak a Balkánon való megjelenésére*. Helyesen jegyzi meg Sternfeld, hogy Károly tulajdonképpen a Kálmán-féle Adria-politikát akarta feleleveníteni a maga érdekében.²⁰⁾ Valószínű, hogy nem hagyta ki számításából a lehetőséget sem, hogy családja egykor a magyar trónra juthat, hiszen fiúágon az Árpád-családból 1269 végén alig volt életben 2—3 férfiú s az Árpádok közül kevés ért öregkort.²¹⁾ A szerződést kettős eljegyzés követte: Károly trónörökös és Mária hercegnő, László herceg, a magyar trón várományosa és Izabella közt.²²⁾

Számításából Károly nem felejtette ki Szerbiát és Bulgáriát sem, mert ezeknek barátsága éppen olyan fontos volt a Konstantinápoly birtokára pályázó Károlynak, mint egy százzal előbb az Itália birtokára pályázó Manuelnek. Célja elérésében fontosnak tartotta Magyarország barátságát. Ebben

²⁰⁾ Sternfeld i. m. 161: 1.

²¹⁾ Ebben éppen az ellenkező nézetet vallja Pátek Ferenc: Az Árpádok és Anjouk családi összeköttetése. Századok 1918. évf. 456. l. — Tekintetbe véve, hogy Károly a távoli kilátásokat is mérlegelni szokta s családjának hatalmát minden eszközzel emelni igyekezett, azt hiszem, feltevésemben nem tévedek.

²²⁾ Wenzel: Árpádkori új okmánytár. VIII. k. 312—13, 314, 315. ll. — Bernát, Károly követek túlzó színekkel festi István hatalmát s kijelenti, hogy Károlynak most már senkitől sem kell félnie, ő azonban félelmes desz minden fejedelemre. 316. l.

az időben Magyarország befolyása a Balkánon növekvőben volt. István herceg legyőzte Konstantinos bolgár cárt, Viddint elfoglalta, Trnovig hatolt, a magyar fegyvereknek tiszteletet biztosított, Svetslav bolgár despota pedig elismerte a magyar iennhatóságot.²³⁾ Uros István szerb fejedelem (1243–76) ingadozó politikát folytatott. Felesége, a frank Heléna, kit I. és II. Károly „consanguinea nostra carissima“, „cognata nostra“ stb. megszólításokkal tüntetnek ki okleveleikben, nővére volt Máriának, Anselm de Chours albániai főkapitány nejének²⁴⁾ s így természetesen az Anjou-szövetség híve. Az idősebb fiúnak, Dragutin Istvánnak a felesége Katalin, V. István legidősebb leánya volt, mi szintén közelebb vitte az Anjoukhoz. Uros István azonban megsértődve szakítani akart a magyar szövetséggel s 1267-ben a görögökhöz csatlakozott; s az volt a terve, hogy ifjabb fiát, Milutint, összeházasítja Palaiologos Mihály leányával, Annával s Dragutin István és magyar felesége mellőzésével trónja örökösévé teszi. Anna már útban volt Szerbia felé, mikor Uros betört Macsvába, de Béla herceg leverte és sok előkelővel elfogta (1268). A béke feltétele szerint Uros megosztja fiáival, Istvánnal a trónt.²⁵⁾ Így a magyar befolyás épen a magyar és a nápolyi udvar közeledése idején a Balkánon igen megerősödött.

Bulgária fejedelme, Konstantinos, kit neje, Iréne, Palaiologos Mihály áldozatának, a megvakított Jánosnak nővére, a császárelleljes táborba terelt, felesége halála után elvette Mihály császár egyik unokahúgát, de a kikötött hozományt, Mesembriát és Anchialost, nem kapta meg s így ismét Károly pártjára állt. Bulgária ellenséges állásfoglalása pedig különösen veszedeelmes volt a császárságra, mert Konstantinápoly onnan szerezte be gabonaszükségletének jelentős részét.²⁶⁾

1273-tól több ízben fordultak meg szerb és bolgár követek a nápolyi udvarban és viszont, ami az összeköttetés fentartása és a barátságos viszony ápolása mellett bizonyít.²⁷⁾

²³⁾ Wertner M.: IV. Béla király története. 158, 174. ll.

²⁴⁾ Jireček: Geschichte der Serben. Gotha. 1911. I. k. 318–19. l.

²⁵⁾ Jireček: Gesch. der Serben. I. 320–22. l. — Wertner: Az Árpádok családi története. 499 és 505–10. ll.

²⁶⁾ Jireček: A bolgárok története. 253–58. l.

²⁷⁾ Anjou-kori dipl. emlékek. I. 416–19. l.

Eddig Károly diplomáciája teljes sikert aratott, Mihályt a Balkánon teljesen elszigetelte, de célja sikeréhez tengeri hatalomra is szüksége volt. Megvalósította, ami a Staufoknak nem sikerült, flottát szervezett, annak fejlesztésére külön adót vetett ki s már 1267-ben hajó- és kikötőfelügyelőt nevezett ki,²⁸⁾ de még sem tartotta tengeri haderejét elég erősnek arra, hogy feladatát egymagában megoldhassa. Három olasz tengeri hatalom volt: Pisa, Genova és Velence.

Pisa kezdettől fogva erős vára a ghibellin szellemnek s a Staufok uralkodása alatt óriási kiváltságokat élvezett Sziciliában, valósággal állam az államban. Nem csodálkozhatunk tehát, hogy a pisai hajóhad együtt működött a szicíliaival, mikor Károly partraszállását Itáliában meg kellett akadályozni. Károly viszonzásul Manfréd legyőzése után kiűzte a pisaiakat az országból.²⁹⁾ Pisára nagy csapás volt a szicíliai kereskedelem elvesztése; tehát kapva kapott az alkalmon, mikor Konradin készülődéséről értesült s pénzt és katonát ajánlott neki.³⁰⁾ Konradin bukása és Károly támogatása Toscanában a guelf-pártnak juttatta a vezető-szerepet; csak Siena és Pisa maradtak meg makacsul a ghibellin táborban.³¹⁾ A Károlytól támogatott Firenzevel sokáig háborúskodott, míg végre kimerülve 1270-ben 10 évre békét kötött Károlyval. Ez azonban nem jelentett annyit, hogy Károly táborához csatlakozott. Mindvégig kitartott ghibellin érzülete mellett s teljesen lefoglalta tevékenységét a Szardíniában Genovával folytatott harc és keleti érdekeiért folytatott küzdelme.

A másik számottevő tengeri hatalmasság *Genova*. Ez a liguriai város ekkor lett nagyhatalommá. A tenger birtokáért és a kereskedelem monopolizálásáért súlyos küzdelembe bocsájtkozott Pisával és Velencével. Hogy Velencét a görög biro-

²⁸⁾ Sternfeld i. m. 29 s. köv. II.

²⁹⁾ Yver i. m. 228. I.

³⁰⁾ H. Leo: *Gesch. der italienischen Staaten*. II. 4. 383. I. és VII. 1, 30—31. — Davidsohn: *Gesch. von Florenz*, Berlin. 1908. II. 2, 13 s. köv. II.

³¹⁾ Károly Konradin legyőzése után kegyelmet adott az ellene küzdőknek: „at huiusmodi securitatis gratia excludimus omnes Teutonicos. Hispanos, Catalanos necnon et Pisanos et natos citam ex Pisanis, quos protinus regnum nostrum exire volumus, ad illud nullo modo usquam redituros“. Giudice: *Cod. dipl.* II. 250—53. I. 1268. dec. 4.-ről,

dalomból kiszorítsa, szövetségre lépett Palaiologos Mihállyal s ha az események váratlan fordulata következtében nem is vett részt Konstantinápoly visszafoglalásában, a nymphaeoni szerződéssel mégis erősen kompromittálta magát a nyugati kereszténység szemében. Ezen ugyan a lelkiismereti kérdésekben nem igen aggályoskodó Károly túltette volna magát, de egyéb érdekek álltak útjában szövetségüknek. Genova kereskedelme ugyanis a Mihály császárral kötött előnyös szerződés következtében óriási fejlődésnek inult, a város csakhamar hatalma tetőpontjára emelkedett s ezt az előnyös helyzetét nem volt hajlandó Károly kétes barátságáért egy kockázatos vállalatban veszélyeztetni. Károly már itáliai vállalatához kérte Genova segítségét, de a város formális szövetséget nem kötött vele; majd 1267-ben tett a király újabb kísérletet s Pisa ellen irányuló szövetséget ajánlott fel; mire nézve csak annyit jegyez föl az évkönyvíró: „a felelet . . . az említett követeknek kedvező volt, amint illet”.³²⁾ Mikor Balduin és Károly Viterboban tartózkodtak, ugyanakkor megfordultak ott a genovai követek is; tehát világos, hogy itt a keleti vállalatokról volt szó, de Genovát most sem sikerült megnyerni. Kevéssel előbb megvolt még a lehetőség az együttműködésre, mert Mihály császár a genovaiakat egyik polgártársuk áruló viselkedése miatt kitiltotta Konstantinápolyból, de — értesülve Károly terveiről — éppen ebben az időben helyezte őket vissza minden jogaikba.³³⁾

Mikor Szt. Lajos tunisi kereszties hadjáratára készült, Genova a Grimaldik fáradozására szövetséget kötött Károllyal. Bár ez csak védelmi jellegű volt, mégis alapul szolgálhatott volna a szorosabb közeledésre, ha Károly kapzsisága, mely nagyobb volt a politikai bölcseségénél, el nem rontotta volna ismét a dolgot. Genova vállalkozott ugyanis a kereszties vitézek átszállítására, de Tunisból visszatérőben hatalmas vihar lepte meg flottáját, mely Trapaninál hajótörést szenvedett s a király Genova tiltakozása dacára kíméletlenül érvényesítette a partjogot.³⁴⁾ Ezzel útjaik ismét szétváltak.

³²⁾ Annales Januenses. Apud Pertz: Script. Germ. Hist. XVIII. 1. 253—61. II.

³³⁾ Annales Januenses 249. és 285. II.

³⁴⁾ Caro: Genua u. die Mächte am Mittelmeer 1257—311. I. 290—85.

A harmadik tengeri hatalom *Velence* (Venezia) volt. Károly és Velence közt kezdettől fogva bizonyos ellentét mutatkozott, amelynek alapja részint az Adriai-tenger uralmában keresendő, részint arra az ellentétes törekvésre vihető vissza, mely az egész Itália uralmára pályázó király és a függetlenségére féltékeny köztársaság közt természetesen fennállott. Károly mégis kísérletet tett, hogy Velencét megnyerje. Már a viterboi szerződésben kilátásba helyezte, hogy Velence visszakapja a császárságban régebben élvezett jogait és elvesztett telepeit. 1269-ben a Magyarországra induló követséggel egyidőben Velencébe is indult egy nápolyi követség, amelynek célja volt egy kimondottan Palaiologos Mihály ellen irányuló szövetség megkötése s ennek ellenében Velence régi jogainak és birtokainak biztosítása. A szövetségből most sem lett semmi, mert a doge hivatkozott a Mihály császárral egy év előtt kötött szerződésre. Mihály ugyanis Velencének Genován aratott győzelme után meg akarta nyerni a győzelmes várost, de a tárgyalások sokáig elhúzódtak. Voltak ugyanis Velencében, akik kedvezőnek tartották az alkalmat Konstantinápoly visszaszerzésére, mások a bizonyost nem voltak hajlandók kockáztatni a bizonytalanért s készek voltak tárgyalásba bocsájtkozni. Végre az utóbbi párt győzött s 1268-ban meglelt öt évre a béke, amely szerint Velence kötelezte magát, hogy Konstantinápoly ellen semmiféle támadást sem támogat és hajóit csapatszállítás céljaira át nem engedi. A velenceiek a görög birodalomban szabadon kereskedhetnek és bárhol szabadon tartózkodhatnak.³⁵⁾

A tunisi keresztes hadjárat után aktuálissá vált a görögországi vállalat, azért Károly kénytelen volt ismét Velencéhez fordulni. Hogy hajlandóbbá tegye a szövetség megkötésére, elfogatta országában az összes genovaiakat, javaikat elkoboztatta és támogatta a hazájuk romlásán dolgozó genovai guelfeket. Épen az a körülmény, hogy ebben a küzdelemben flottáját nem használta fel, legjobban bizonyítja, hogy előtte, mint főcél, a görögországi vállalat lebegett s ennek rendelt alá mindent.³⁶⁾

³⁵⁾ Romanin i. m. II. 273—76. l. — Miller i. m. 127—28. l.

³⁶⁾ Caró i. m. I. 329—48. l., Gregorovius: *Gesch. der Stadt Athen* I. 423. l. — Sternfeld i. m. 162. és 186. l.

Károly követei épen akkor érkeztek Velencébe, mikor Mihály császár követei is ott tartózkodtak. Ez alkalommal is a görög diplomácia aratott sikert; az 1268.-iki békét megújították 1272-ben.³⁷⁾

Károly diplomáciáját még több kudarc is érte. Körülbelül ebben az időben lépett házasságra V. István leánya, Anna és Andronikos trónörökös, Mihály császár fia. Ez a házasság természetesen megzavarta a szicíliai királynak Magyarországra alapított számításait, aminél azonban kellemetlenebb meglepetésben is volt része.³⁸⁾

Keleti terveit most épen az a hatalom keresztezte, amelyre Károly első sorban épített: a *pápaság*. A viterboi szerződés után a ravasz Mihály császár, hogy a veszedelmet elhárítsa, jelezte IV. Kelemen előtt az unióra való hajlandóságát.³⁹⁾ Erre visszaemlékezve X. Gergely, mindjárt megválasztása után követet küldött a görög császárhoz, hogy vele az unióról tárgyaljon. Az Anjou-érdekek szolgálatában álló francia pápák után olyan igazi egyházfő jött, aki csak egy érdeket ismert, az egyházét s aki az egész keresztény világ egyesítését s egysült erővel a Szentföld elfoglalását tűzte ki élete céljául.⁴⁰⁾ Mihály szívesen fogadta a követet, hiszen az előző évben annyira súlyosnak ítélte a helyzetet, hogy követei Tunisban keresték fel Szt. Lajost azon kérelemmel, hogy öccsét békére bírja. A súlyos betegen fekvő szent király ezt meg is ígerte, de a halál meggátolta ígérete teljesítésében. Most sietett megragadni a pápa feléje nyújtott békejobbát és kijelentette készségét az unióra. Mint Pachymeres mondja: a pápa szent lelkesedésből akarta a békét, míg a császár csak a veszedelemtől való félel-

³⁷⁾ Romanin i. m. II. 303. l.

³⁸⁾ Wertner M.: Az Árpádok családi története. 514—20. l. — A házasság létrejöttének ideje bizonytalan, de V. István az 1271. júl. 3.-án kelt békeszerződésben Andronikost vejének mondja.

³⁹⁾ Érdekes, hogy még a Károly érdekében annyira buzgólkodó Kelemen szemében is az egyház érdeke állt első helyen s a támadástól féltő Palaiologos Mihálynak így ír: „Nam-in te est terrorem huiusmodi a radice prescindere, si ad Romanae Ecclesiae rediens unitatem, eius . . . mandatis humiliter obedire volueris“. Martène i. m. II. 469. l.

⁴⁰⁾ G. Villani: Historie fiorentine. Ap. Muratori Ss. XIII. 263—4. l.

mében.⁴¹⁾ Gergely átküldte a hitvallást, melyet a császárnak, a klérusnak és a népnek el kellett volna fogadnia. Mihály maga is megjelent a püspökök gyűlésén és kérte, hogy fogadják el a hitvallást, mert a birodalom léte függ tőle. A püspökök azonban nem voltak hajlandók a filioque hozzáadására, valamint a pápa nevének a himnuszokba való felvételére. József patriarcha elhagyta állását, a papság pedig mindenütt a császár ellen izgatva a népet. Egy görög író így jellemzi Mihályt: „tevékeny és rátermett ember, külseje uralkodóhoz méltó, komor és oroszlantermészetű; rettenetes az ellenség iránt, kegyes az alattvalókkal szemben, nemes fejedelem s bátor hadvezér“.⁴²⁾ Oroszlantermészetét és rettenetességét most megmutatta alattvalóival szemben is. A politikai okosság az uniót sugalta s mikor a nép és a klérus a megszokott formákról a politika kedvéért nem volt hajlandó lemondani, a császár kegyetlen eszközökhöz nyúlt. Megostoroztatta, megvakíttatta, megcsónkíttatta, halálra ítélte az unió elleneit, „mert az az okos gazdálkodás — mondja Nikephoros görög író — hogy, ha szükség kívánja, szenvedjünk egy kis kárt a nagyobb nyereség kedvéért“.⁴³⁾ Így sikerült kierőszakolnia, hogy 35 püspök és érsek aláírta a hitvallást.

1274 június 24.-én érkeztek meg a lyoni zsinatra a görög követek, kik sok ajándékot, szent öltözeteket, arany szobrocskákat, finom tömjént stb. hoztak magukkal.⁴⁴⁾ A pápa és a kardinálisok nagy ünnepséggel fogadták őket és testvéri csókot váltottak velük. Péter-Pál napján ünnepi mise volt, melyen a leckét és az evangéliumot latinul és görögül énekelték, valamint a Credó-t is s ebben a filioque-t háromszor ismételték. Július 6.-án a 4.-ik ülésen felolvasták a császár levelét, követe pedig megesküdt, hogy ura a schismáról lemond és a pápa primatusát elismeri.

Károlyt a történetek nagyon lesújtották s a görög követek elbeszélések, hogy mikor a pápa elutasító magatartásáról érte-

⁴¹⁾ Pachym. V. II. c. 369—70. I. Bonni kiadás.

⁴²⁾ Ephraemus (Corp. Script. hist. Byzantinae. Bonni kiad. 373. I. 9344—48. s.).

⁴³⁾ Nikephoros (Corp. Scr. hist. Byz. 127. I. V. 2.).

⁴⁴⁾ Pachymeres i. h. V. 17. 384—85. I.

sült, annyira felindult, „hogy azt a pálcát, melyet az itáliai előkelők szokása szerint kezében tartott, összerágta“.⁴⁵⁾

Mihály csapatai 1274-ben elfoglalták Beratot több apró várral, majd Kroját is,⁴⁶⁾ ami Károlyt arra kényszerítette, hogy kényszerű tétlenségéből kilépjen. 1275 február 3-án rendeletet küldött Terra di Otranto justiciariusának, hogy gondoskodjék 15 hajó felszereléséről, melyeknek katonaságot kell átszállítani Durazzoba.

Indítson a justiciarius azonnal útnak egy hajót Durazzoba, Valonaba és Korfuba; az őrseget és lakosságot bátorítva, hogy rövid időn belül megfelelő segínyt kapnak; megbizottja iparkodjék ott az ujságokat és az ellenség terveit kitudni és híven tegyen jelentést.⁴⁷⁾

Elhihetjük a királynak, milyen megerőltetésébe került, hogy a pápánál járó görög követeknek *salvus conductus* adjon, de — írja ő toscanai és római vicariusainak — megteszi, hogy a pápa kedvében járjon s kirendeli melléjük Jean de Briet.⁴⁸⁾

X. Gergely 1276-ban meghalt és Károly oly pápát akart választatni, aki az ő érdekeit szíven viseli, mely célból iparkodott nyomást gyakorolni a konklávéra. Most már azonban a balszerencse kezdte őt üldözni. Egymásután három pápa halt meg rövid időközökben s utánuk Gaetano Orsinit választották meg III. Miklós néven. Az új pápa Károllyal szemben ellenséges érzülettel viseltetett, aminek állítólag személyes sérelem volt az oka.⁴⁹⁾ Kényszerítette a királyt, hogy letegye a senatori méltóságot, a birodalmi vicariusságot és mereven ellenszegült a konstantinápolyi terveknek, sőt némelyek szerint ő maga dol-

⁴⁵⁾ Pachymeres i. h. V. 26. 409. l.

⁴⁶⁾ L. Jireček értekezését: *Illyrisch-albanische Forschungen* I. 73. l. — II. Károly Durazzóból és a megmaradt helységekből *secundogeniturat* alapított „Durazzo hercegség“ címen.

⁴⁷⁾ C. Minieri—Ricciò: *Il regno di Carlo I. d'Angio dal 2 Gennaio 1275 al 31 dicembre 1283* (Arch. stor. Ital. série III. 24. t. 229—30. és 240—41. ll.).

⁴⁸⁾ Minieri—Ricciò i. h. 234. l.

⁴⁹⁾ Malespini ap. Muratori *Ss. Rer. It.* VIII. 1022. l.

gozott egy koalíció alakításán, mely a görögös királyt megalázza.⁵⁰⁾

1280-ban meghalt az energikus pápa. Károly erőszakoskodása következtében megint egy francia került a pápai trónra Simon de Brion személyében, ki mint pápa IV. Márton nevet vett fel. Márton Károlynak odaadó híve volt, aki visszaadta előbb viselt méltóságait s keresztes hadjárat céljaira átengedte neki hat évre Szardínia és Magyarország egyházi tizedét.⁵¹⁾ Hogy e keresztes hadjárat mögött mi lappangott, könnyű elképzelni.

Palaiologos Mihály érezte, hogy fenyegetően közeledik a katasztrófa. Saját birodalmában az unió és ezzel kapcsolatban a kegyetlen büntetések óriási felháborodást keltettek. Epeiros és Aitolia deszpotái felhasználták az alkalmat, hogy mint az orthodox vallás védői lépjenek fel és menedéket nyújtottak a császár haragja elől menekülőknél; fővárosa gyűlölte a császárt, saját családja vesztére tört. Genovával, mely megszegte a pontusi timsóra kimondott kiviteli tilalmat, csak az imént volt súlyos összetűzése,⁵²⁾ Márton pápa pedig kizárta az egyházból, mint olyant, aki csak színleg katolikus, de az egyezséget teljesíteni nem hajlandó.

Károlyra tehát elérkezett a cselekvés órája. Megerősítette a már régebben kötött szövetségi szerződéseket, sőt újabb szerződésekkel is biztosította a sikert.

Bulgáriában Konstantinos cár lábát törte s a zavarokból Terterij emelkedett ki, aki Károlyval lépett összeköttetésbe, valamint Dragutin szerb fejedelem is, aki Urost detronizálta s 1276—82-ig egyedül uralkodott. Szerbia bányaművelése éppen ebben az időben lendült fel s ez a körülmény lehetővé tette Dragutinnak, hogy erős zsoldos hadat szervezzon a görög csá-

⁵⁰⁾ L. Cronica fris Salimbene ap. Pertz: Mon. Germaniae Hist. Ss. 32. k. 499. és 501. ll. L. még Amari: La guerra del Vespro Siciliano. I. 159. l.

⁵¹⁾ Fejér: Cod. Dipl. V. 3. 138—40. l. — Theiner: Vetera monumenta Hungariorum s. illustrantia I. k. 349—50. l. — Károly egyébként csak az imént (1277) vette föl a Jeruzsálem királya címét, melyet a hozzákötött jogokkal megvásárolt Antiochiai Annától. Durrieu i. m. 46. k. 189. l.

⁵²⁾ Caro i. m. I. 409—10. l.

szár ellen.⁵³⁾ Károly Németország felől is biztosította magát. Habsburgi Rudolfal szerződést kötött s unokájának, Martell Károlynak, eljegyezte Rudolf leányát, Klemenciát.⁵⁴⁾ Nem volt közömbös a döntő mérkőzés idején Achaia hűsége sem. Hogy ezt a tartományt, melynek Villehardouin Vilmos halála után fejedelme lett, lekötelezze magának, 1280-ban megerősítette a tartomány minden eddig nyert kiváltságát s utasította vicariust, Galeramo d'Ivryt, hogy úgy ezeket a kiváltságokat, mint a tartomány összes szokásait tiszteletben tartsa, majd a népszerűtlen d'Ivryt még ez évben Filippo de Lagonessával helyettesítette.⁵⁵⁾

Sikerült végre egy tengeri hatalmat is érdekkörébe vonni, t. i. Velencét. Hogy Velence feladta semleges álláspontját, ebben nagy része volt a pápa és Fülöp francia király zaklatásának. 1281 július 3.-án Orvietóban kötötte meg a szerződést Károly, Fülöp címzetes császár, a doge és a velencei köztársaság. A köztársaság kötelezte magát, hogy a vállalatra legalább 40 gályát állít ki s viszonzásul a latin birodalomban élvezett összes jogait visszanyeri. Károly viszont 8000 lovast és megfelelő gyalogságot szerel fel. Külön békét nem kötnek, a találkozás helyéül Brindisit, idejéül a jövő év áprilisát tűzték ki.⁵⁶⁾ Károly ugyanekkor lépett szerződésre Nikephoros Comnen deszpotával is ugyancsak a görög császár ellen s azért felszólította az achaiiai vicariust, hogy Nikephoros fiát, Mihályt, ki Clarenzaban kezes volt, adja ki a deszpotának, vagy követének.⁵⁷⁾

Amíg a király Albániában levő várait megerősítette, hadi

⁵³⁾ Jireček: *Gesch. der Serben*. 326—28. l. — Dragutin követei többször megfordultak ebben az időben Károly udvarában. Így pl. 1281 júniusában György gróf, mint Dragutin követe, befejezve fontos tárgyalásait, készül hazautazni Maria de Chaurssal, Anselmo de Curban özvegyével és Károly király rokonával, ki nővérét, az öreg szerb királynét, akarja meglátogatni. Minieri—Riccio i. m. Arch. St. It. IV. s. 4. t. 10. l.

⁵⁴⁾ Minieri—Riccio i. h. 4. l. — Pertz: *Mon. Germ. Hist. Legum*. t. II 423—25. l. — Árpádkori új okmánytár IX. k. 42—43. és 89. ll.

⁵⁵⁾ Minieri—Riccio i. m. Arch. st. It. IV. s. 3. t. 13. és 164. l. — Miller i. m. 163. l.

⁵⁶⁾ Romanin helytelenül 1283. áprilisáról beszél. I. m. II. 317. l. — Miller szintén i. m. 173.

⁵⁷⁾ Minieri—Riccio i. m. Arch. st. It. IV. s. 4. t. 17. l.

szerekkel, főleg vetőgépekkel, kellőleg fölszerelté, mintegy erőpróba gyanánt egy csapatot küldött Ugo de Sully vezérlete alatt Belgrád ostromára. Bár folyton újabb meg újabb erősítéseket küldött Sullynek, sőt Giovanni Scotto durazzoi kapitány is támogatta, ez csak annyit tudott elérni, hogy a Belgrád körül levő falvakat elfoglalta, de a vár ostroma kudarcot vallott s maga is fogságba került. Épen így kudarccal végződött Károly szövetségesének, Terterij bolgár fejedelemnek támadása is.

A fenyegető veszedelem megsokszorozta a különben is ügyes diplomata Mihály császár energiáját. Felhasznált minden eszközt, hogy Károly vállalatát meggyőztse. Ígért kereskedelmi előnyöket, pénzbeli támogatást, sőt a görög császárok régi módszerét, a megvesztegetést is alkalmazta, „azt a régi Artaxerxest utánozva, — mondja Nikephoros Gregoras — ki a spartai Agesilaus támadásától félve, nagy mennyiségű pénzt küldött s a thebai Epeminondast, Pelopidast és Hellas összes vezető embereit harcra hívta föl ellene”.⁵⁸⁾

Tárgyalásokat kezdett Márton pápával,⁵⁹⁾ Genovát, régi szövetségesét kibékítette, úgy hogy ez nemcsak visszautasította Károlynak a szövetségkötésre vonatkozó felszólítását, hanem értesítette is a császárt ellenfele készülődéséről és annak arányairól. A birodalomban lakó genovaiak is dolgoztak és Benedetto Zaccaria vezetése alatt egy Károly ellen irányuló koalíció alakításán fáradoztak.⁶⁰⁾

A legértékesebb szövetséges azonban Péter, Manfréd veje, Aragonia királya volt. Pétert bántotta az a kegyetlenség, amelyet Károly Manfréd családjával szemben elkövetett és főleg azóta készülődött ellene, mióta az a flottademonstráció, melyet a genovaiak Nápoly (Napoli) kikötője előtt rendeztek (1274), feltárta Károly gyengeségét.⁶¹⁾

Mikor lépett Mihály császár összeköttetésbe az aragon

⁵⁸⁾ Nikeph. V. 2. 127. Bonni kiadás.

⁵⁹⁾ 1281 jan. 9.-én parancsot ad a király, hogy Fülöp és Konstantin görög követeket, kiket a királyi gályák parancsnoka elfogott, adják át Avignoni Vilmosnak, mert a pápai udvarba kell őket kísérni. Minieri—Riccio i. m. IV. s. 4. t. 3. l.

⁶⁰⁾ Annales Januenses i. h. 293. l. — Amari: La guerra del Vespro Siciliano. II. 160—63. l.

⁶¹⁾ Caro i. m. I. k. 357—58. l.

királlyal, nem tudjuk; de hogy 1280-ban már segítséget kapott a császár Pétertől, az valószínű. Ez év augusztusában közölte ugyanis Károly szicíliai vicariusával, hogy értesülése szerint fegyveresekkel megrakott hajók mennek Palaiologos Mihály segítségére; már Szardínia szigetéig értek és Szicília körül szándékoznak átvonulni, legyenek tehát készen minden eshetőségre és tartóztassák fel a hajókat. Ha ez sikerül, küldjön a vicarius rögtön titkos értesítést és ő megszabja a további teendőket. Hasonló utasítást kaptak Malta és Gozzo szigetek parancsnokai is.⁶²⁾ Károly nem említi, milyen nemzetiségűek a hajók utasai, tehát csak következtetés útján állapíthatjuk azt meg. Itt vagy Vilmósról, Montferrat örgrófjáról, vagy Aragoniáról lehet szó.

Montferrati Vilmos 1280 májusában Kasztília és Aragóniába utazott, hogy segílyt kérjen a ghibellineknek a milanoi Torrék ellen. Alfonz pénzt, Péter csapatokat ígért, mire az örgróf Genovához fordult azzal a kéréssel, hogy adjon számára 2 gályát és engedje meg, hogy kikötőjében kiköthessen. Genova szívesen teljesítette a kérést, de Vilmos csak 1281 július 16.-án ért a városba, míg Károly fentemlített rendelete 1280 augusztusában kelt. Valószínű tehát, hogy katalán hajók katalán zsoldosokat szállítottak Görögországba.⁶³⁾

Péter bosszút akart állni Károlyon s Mihály császár 25.000 uncia aranyat ajánlott fel vállalatára.⁶⁴⁾ Ha el is vesszük a Procida szerepéről szóló mondát, az a körülmény, hogy a szicíliai vecsernye az utolsó órában fosztotta meg Károlyt a görögországi vállalat megindításának lehetőségétől, mutatja, hogy Mihálynak nagy szerepe volt az események irányításában.⁶⁵⁾

Úgy látszik, Károly nem látta át rögtön a szicíliai helyzet komolyságát, mert még 1282 ápr. 7.-én a Palaiologos Mihály

⁶²⁾ Minieri—Riccio i. m. Arch. st. It. IV. s. 3. t. 165 l.

⁶³⁾ Caro i. m. I. 413—14. l.

⁶⁴⁾ Gibbon: Gesch. des römischen Weltreiches. Leipzig, 1854. 500. l.

⁶⁵⁾ L. G. Villani előadását i. h. 273—80. l. — Károlynak a görögországi vállalatra szánt flottája 22 gályából és 8 kisebb hajóhól (teride) állott s a hajóhad élére Giovanni Calderont állította. Minieri—Riccio i. m. Arch. st. It. IV. s. 4. t. 175. l.

ellen küldendő flotta felszereléséről rendelkezett és csak április 11.-én tudatta Gherardo di Marsiglia viceadmiralissal, hogy tervét megváltoztatta s hajóhadát Sziciliába irányítja. Giacomo di Tiepolohoz, a görögországi expedicióra kijelölt velencei hajók parancsnokához lepecsételt levelet küldött, amelyben kétségtelenül az események váratlan fordulatáról értesítette.⁶⁶⁾

A szicíliai események halomra döntötték Károlynak egy életen át oly törhetetlen energiával és nagy buzgalommal szőtt terveit s életének hátralevő éveit Szicilia visszafoglalására kellett fordítania. Balkáni politikájával csak annyit ért el, hogy utódai is megtartották a durazzo hercegséget és befolyásukat a Balkán félsziget déli részén.

⁶⁶⁾ Minieri—Riccio i. m. IV. s. 4. t. 176. l. — Velence az 1282-ben elhalt Palaiologos Mihály utódjával, Andronikossal békét kötött és megtiltotta a gradoi patriarchának, hogy Károly érdekében Péter ellen keresztes hadat prédikáljon. Romanin i. m. II. 318. l.

La politica balcanica di Carlo d'Angiò.

Carlo d'Angiò re delle „Due Sicilie“ avrebbe voluto procurarsi tutta la Penisola e cingersi il capo della corona imperiale. L'effettuazione del progetto fu impedita dalla politica dei Papi che nel potente vasallo non volevano vedere un nuovo rivale. Quest'è la causa perciò che Carlo volse lo sguardo verso Oriente. L'Impero Greco restaurato era la vergogna della Chiesa di Occidente e rovesciando lo stesso avrebbe potuto raggiungere l'ambiziosa meta e di più procurarsi meriti imperituri nel servizio della Chiesa. Inoltre non avrebbe stato spregevole nemmeno il *profitto materiale* risultante dalla realizzazione del nuovo Impero Latino.

Costantinopoli era lo scalo delle merci levantine e la sua importanza cresceva nel rapporto, nel quale l'Islam respingeva i Cristiani dal litorale della Siria. L'immensa quantità di merce che compariva sul mercato di Costantinopoli assicurava non ostante i privilegi concessi alle città occidentali un ingente provento che non poteva rimaner nascosto al principe avido di denaro.

La Grecia sarebbe stata per Carlo soltanto una stazione per estendere poi il suo potere sulla Siria e sulla Palestina.

In questa sua impresa poteva contare sulla massima benevolenza del Papa egli però voleva aver anche un titolo per poter impadronirsi della Grecia. Balduino, l'imperatore detronizzato dell'Impero Latino, entrò in relazione di parentela cogli Angioini e trasferì a quest'ultimi i suoi diritti imperiali.

Però questo era soltanto il primo passo nella sua grandiosa politica. Si procurò dalla famiglia Villehardouin la Morea o altrimenti Acaia parimente per mezzo di un matrimonio e contemporaneamente estese i suoi diritti feudali anche sul ducato d'Atene appartenente alla famiglia De la Roche.

Dopo aver assicurato la sua influenza tanto verso Levante come verso mezzogiorno obbligò anche il principe d'Epiro a riconoscere la sua supremazia ed in questo modo circondò di nemici l'impero di Michele Paleologo.

Trattandosi del Balcano l'alleanza col re d'Ungheria era molto importante per Carlo ed egli condusse a termine appunto per questo motivo un duplice patto di famiglia fra le due corti.

Avendosi guadagnato la Serbia e la Bulgaria sul Balcano isolò perfettamente l'imperatore Michele e ora per metter mano alla realizzazione del suo proposito non gli mancava più che una potenza marittima.

Fra le tre potenze marittime Pisa essendo ghibellina non poteva esser presa in calcolo, Genova occupava nell'Impero Greco una posizione molto favorevole e per giunta stava dal tempo della crociata di Torino in relazione ostile con Carlo, Venezia da sua parte poi rifiutò l'avvicinarsi di Carlo.

Carlo era turbato nei suoi progetti ancora da una potenza dalla parte della quale non se lo aspettava menomamente cioè dal Papato. Gregorio X. come scopo principale si propose di unire tutti i cristiani in una crociata per riconquistare la Terra Santa. Ricevette quindi con piacere la promessa dello scaltro Michele di voler realizzare nell'Impero l'unione.

L'unione cagionò nell'Impero Greco grande confusione, scosse persino la posizione di Michele, il quale non poté mandare in effetto il progetto.

Però nel 1276 essendo morto Papa Gregorio X. e nel 1280 anche Niccolò III. ed essendogli successo il francese Martino IV. devoto partigiano di Carlo, il re si mise a realizzare il suo proposito. Confermò gli antichi patti di alleanza e colla mediazione del Papa stipulò il 3 luglio 1282 in Orvieto un patto di alleanza con Venezia, la quale verso adeguate prestazioni si obbligò a soccorrere Carlo.

Michele essendosi accorto del pericolo minacciante fece tutto il possibile per evitarlo. Gli riuscì di mettersi in relazione col re

d'Aragonia e l'intervento di quest'ultimo rovesciò tutti i progetti di Carlo. Appunto quando voleva cominciare la campagna scoppiò in Sicilia la rivoluzione che tenne occupate le forze di Carlo ed egli sprecò inutilmente le sue energie per recuperare l'isola e così l'imperatore sfuggì il pericolo occidentale.

